

NOTAT

Fremtidens kommunestyre

Debattens første fase og nyt udviklingsprojekt

Vilkårene for kommunalpolitik har ændret sig markant over de seneste år. Danmark er midt i en økonomisk tilpasning, og det stiller nye krav til kommunalpolitikken og den måde opgaverne løses på i kommunerne.

Hovedudfordringen er, hvordan der i fremtiden kan skabes velfærd, vækst og velstand i Danmark. Velfærd, vækst og velstand skal skabes i lyset af ændringerne i de økonomiske styrkeforhold på den globale scene og i lyset af de strukturelle ændringer det medfører i samfundet – også lokalt.

KL's bestyrelse har som optakt til den nye valgperiode inviteret til debat om "Fremtidens kommunestyre". Mange kommunalbestyrelser har taget imod opfordringen. I det følgende sammenfattes de konklusioner, der står tilbage fra debatten:

Lokalpolitisk styring gør en stor forskel, når velfærden skal omstilles og fornyes, og den politiske rolle har mange facetter. Men oplevelsen er samtidig, at værdien af lokalpolitisk styring hverken står stærkt i borgernes bevidsthed eller i den brede offentlige debat, og at rollen som kommunalpolitikker er svær: Tiden til politik er knap. Ansvarer er blevet større. Opgaverne er blevet mere komplekse og samspillet med borgerne og en fagligt stærkere forvaltning udfordrer. På den måde er kommunestyret udfordret.

Det er desuden en klar tendens, at det bliver vigtigere at bidrage til og understøtte sammenhængskraften i lokalsamfundet. Det er vigtigt at skabe et inkluderende og ansvarsfuldt samfund, hvor borgerne oplever at være en del af et fællesskab, hvor borgerne interesserer sig for hinanden, bringes sammen og kan bidrage til

at udvikle samfundet. Dét er en politisk opgave, som er anderledes end at styre og prioritere den lokale velfærd, og som kræver stor opmærksomhed i den omstillingstid Danmark står midt i.

Debatterne viser, at den politiske opmærksomhed i den kommende valgperiode (fortsat) bør rette sig mod, at:

- Kommunalbestyrelsen driver omstillingen og fornyelsen på de kommunale velfærdsområder
- Kommunalbestyrelsen insisterer på helhed og sammenhæng i opgaveløsningen og samarbejde med mange forskellige aktører om opgaveløsningen
- Samspillet mellem borgere og kommunalbestyrelse videreudvikles med fokus på sammenhængskraft lokalt, så kommunens borgere oplever sig som en del af et fællesskab
- Den enkelte og civilsamfundet skal have et større medansvar
- Vækst og lokal udvikling skal have høj prioritet på den kommunalpolitiske dagsorden
- ”Tid til politik” er en udfordring. Der skal fokus på, at tiden bruges på det rigtige, og grundlaget for de politiske drøftelser og beslutninger skal have opmærksomhed.

Men debatten om fremtidens kommunestyre er ikke slut. Pejlemærkerne for det politiske fokus i næste valgperiode står klart, men der er brug for at sætte endnu mere fokus på, hvordan det repræsentative lokaldemokrati får yderligere styrke og kraft.

KL vil derfor tage initiativ til et udviklingsprojekt. Projektet skal give bud på, hvordan kommunalpolitikernes rolle kan styrkes yderligere. Det er et projekt, som følger op på tendenserne i debattens første fase – herunder bl.a. udfordringen vedrørende ”tid til politik”.

Det kommunalpolitiske fokus i næste valgperiode

Sammenfatning fra debatten om fremtidens kommunestyre

Kommunalpolitikkerne er drivkraften i den fortsatte omstilling og fornyelse på velfærdsområderne

Kommunalbestyrelserne har påtaget sig ansvaret for at stå i spidsen for omstilling og fornyelse lokalt. Det er kommunalbestyrelserne, der kan tage en stor del af æren for fx forandringerne på det specialiserede socialområde og i skolestrukturen, for fælles områdeledelse i daginstitutioner, inklusion i folkeskolen, forebyggelsen på sundhedsområdet og rehabiliteringen på ældreområdet.

Den udvikling er der behov for at fortsætte, når reformerne på skoleområdet og beskæftigelsesområdet i de kommende år skal føres ud i livet. Og når der i det hele taget skal ske omstilling og fornyelse på de kommunale kerneområder:

- Vækst, udvikling og beskæftigelse
- Skole- og uddannelsespolitikken
- Sundhedspolitikken
- Socialpolitikken og de specialiserede socialområder
- Klima og energi

Der er brug for lokale indsatser, som kan bidrage til at reducere ledighed og styrke vækst. Indsatser, som kan styrke borgernes uddannelsesniveau og borgernes muligheder for at blive længere på arbejdsmarkedet – også selvom de har en kronisk lidelse eller særlige behov. Og der er brug for nye indsatser på klima og energiområdet, som kan bidrage til klimasikring og energibesparelser og mere vedvarende energi.

Indsatserne skal ske indenfor en økonomisk snæver ramme. Økonomien vil være stram i mange år frem. Det handler i høj grad om at prioritere og om at få mere ud af de eksisterende ressourcer. Det bliver derfor, også en væsentlig opgave for kommunalbestyrelsen at gå på jagt efter politisk og økonomisk råderum, så der bliver mulighed for det, man gerne vil politisk.

Desuden er det vigtigt, at kommunalbestyrelsen er i kontakt med den daglige drift og handler på de udviklingstendenser, som viser sig på velfærdsområderne. Det gælder også arbejdsgiverstrategier: Rekruttering, løndannelse og kompetencer er politiske temaer, der skal understøtte og være med til at realisere politiske mål om at omstille velfærden, øge produktiviteten og sikre en effektiv og fagligt stærk opgaveløsning.

Insistere på helhed og sammenhæng i opgaveløsningen og samarbejde med mange forskellige aktører om opgaveløsningen

Kommunerne har en unik mulighed for at skabe helhed og sammenhæng. Det er kommunalpolitikernes styrke, at de kan se borgernes og lokalsamfundets behov på tværs af fagområder og organiseringer. De kan insistere på, at der udvikles helhedsorienterede og tværgående løsninger til gavn for både den enkelte og fællesskabet.

Dagtilbud og folkeskolen skal hænge bedre sammen. Folkeskolen og ungdomsuddannelserne skal i højere grad ses i sammenhæng. Ældreomsorgen og sundhedspolitikken skal integreres. Og ikke mindst skal beskæftigelsespolitikken, socialpolitikken, sundhedspolitikken og uddannelsespolitikken knyttes tættere sammen, hvis flere skal kunne bidrage aktivt på arbejdsmarkedet.

Et fællestræk ved stadig flere af de kommunale opgaver er, at opgaveløsningen ikke kan løftes af kommunen alene. Kommunerne bliver stadig mere udadvendte og finder løsninger sammen med andre i og uden for lokalsamfundet.

Der er brug for endnu stærkere samarbejder med andre aktører. Det kan fx være regioner, sygehuse, uddannelsesinstitutioner, politiet og private virksomheder – men også borgerne. Det giver bedre og mere helhedsorienterede løsninger og større sandsynlighed for, at løsningerne er tilpasset behovet og virker i praksis. Præventive indsatser for udsatte unge sammen med politiet og boligforeningerne eller en koordineret indsats med sygehuset om ind- og udskrivning af patienter er eksempler på den slags samarbejder. Et andet eksempel er, når kommunen sammen med uddannelsesinstitutionerne sikrer, at velfærdsuddannelserne afspejler den udvikling og de behov som kommunerne oplever at stå overfor. Den udvikling skal fortsætte.

Kravet om kvalitet i og effekt af de kommunale indsatser kalder også på, at kommunerne finder løsninger i fællesskab med andre kommuner. Der samarbejdes i dag om vækststrategier og om fælles målsætninger i de kommunale sundhedstilbud. Der samarbejdes forpligtende om tilbud til hjerneskadede og misbrugere, når enkeltkommuner ikke har volumen til at løfte opgaven. Der samarbejdes om at bryde monopoler og styrke købermagten på digitaliseringsområdet. Og der samarbejdes om indkøb og administrative opgaver, når samarbejde betyder bedre og billigere løsninger, der kan øge effektiviteten ikke blot for én kommune, men for mange.

Lokaldemokratiet skal styrkes

Borgernes opbakning er kommunestyrets eksistensberettigelse. Det er borgerne, der giver det lokale demokrati og kommunalpolitikken legitimitet. Der er brug for at give det lokale demokrati særlig opmærksomhed i de kommende år. Det er en udfordring at færre er interesseret i at stille op til kommunalvalg. Og det er en udfordring, at der har været et fald i valgdeltagelsen. Især alt for mange unge stemmer ikke.

Et stærkt lokaldemokrati er ikke alene et anliggende for partierne. Det er også et anliggende for kommunalbestyrelsen. Og det er ikke kun, når valget nærmer sig, at udfordringerne skal have opmærksomhed. Dialogen og samspillet med borgerne – også med de unge – skal udvikles i løbet af valgperioden. Lokaldemokratiet skal styrkes imellem valgene.

Der ligger en stor opgave i at få udviklet nye måder at være i dialog med borgerne om kommunalpolitikken på.

Borgerne skal have en aktiv rolle i omstillingen af velfærdssamfundet. Borgerne skal bidrage, og kunne forstå de beslutninger, der træffes. De skal kunne mærke, at kommunalpolitikkerne er optaget af – sammen med borgerne – at skabe en god kommune med afsæt i de lokale vilkår, udfordringer og muligheder.

Kommunalbestyrelsen har en vigtig opgave i at understøtte et inkluderende og ansvarsfuldt samfund, hvor borgeren oplever at være en del af et fællesskab, og at de kan være med til at udvikle samfundet. Og kommunalbestyrelsen kan skabe rammer for, at borgerne selv er med til at udvikle deres lokalområde og rammerne for deres hverdag. Der er ikke kun én løsning. Svaret afhænger i høj grad af lokale forhold.

Når der skal omstilles og fornyes, bliver det at påvirke borgerne til at gøre noget andet end de plejer, også en måde at udøve politik på. Hvis en kommunalbestyrelse har store ambitioner på klimaområdet, energiområdet eller ønsker et mere trafiksikkert lokalsamfund, så er det afgørende, at borgerne er medspillere og motiveres til at ændre adfærd. Det samme gælder, hvis kommunalbestyrelsen vil ændre kommunens sundhedsprofil, så flere borgere lever et sundere liv og kan blive længere på arbejdsmarkedet.

Borgere og civilsamfund skal have et større medansvar

Der er en udbredt opfattelse af, at velfærden er kommet for langt ind i privatsfæren og i høj grad har taget over, hvor borgerne selv kan tage ansvar for deres eget liv. Der er brug for en ny balance mellem kommunens ansvar og borgernes ansvar.

Det gælder på alle områder, at borgernes egne ressourcer så vidt muligt skal bringes i spil og være en del af løsningen. ”Hvad kan jeg selv”?, og ”hvordan kan jeg bidrage til mit eget og andres liv og livskvalitet?” bør i fremtiden være spørgsmål, som stilles, når borgeren møder kommunens medarbejdere. Det er allerede i dag sket i fx servicetilbuddene på ældreområdet, hvor begrebet hverdagsrehabilitering er blevet et nøgleord landet over. Jo større ansvar og jo mere den ældre bidrager med jo længere en periode er man ”herre i eget liv”. Det samme gælder forældrenes rolle og ansvar i folkeskolen. En god skole forudsætter, at både skolen og forældrene påtager sig et ansvar. Så løftes kvaliteten.

Der ligger en vigtig og ny opgave for kommunalbestyrelsen og kommunens medarbejdere i at omstille fra ”det tager kommunen sig af” til, at borgerne tager medansvar og kan klare mere selv. Der skal også fokus på, at andre medborgere bistår – hvad enten det er familiemedlemmer, venner, naboer eller frivillige. Kommunen skal være optaget af at finde ressourcerne hos alle. Det handler om nye værdier i velfærdssamfundet. Det er ikke kun en økonomisk nødvendighed.

Civilsamfundet skal samtidig i langt større omfang tænkes ind i den lokale velfærd. Danmark er det land i Norden, der har den laveste andel af aktive frivillige, men vi ved, at der er stadig flere danskere, der gerne vil være frivillige. Der ligger en politisk opgave i at udløse det potentiale og understøtte den frivillige indsats og i at skabe et positivt samspil præget af respekt og tillid.

Det er kommunalbestyrelserne, der skal stå i spidsen for den bagvedliggende værdidiskussion og sikre rammerne for, at flere medborgere og frivillige kan blive involveret. Er der faggrænser, lovgivning eller andre barrierer, der lægger hindringer i vejen for, at frivillige kan tage et medansvar, må det til debat. Kommunen skal være villige til at se på sin egen kultur og egne vaner og være klar til at give ansvar tilbage til borgerne. Det er en politisk opgave, at være eksponent for et aktivt civilsamfund.

I spidsen for vækst og lokal identitet

Kommunerne er forskellige. Både når det handler om vækstmuligheder, om borgernes uddannelse og sundhed, og om hvor mange borgere, der er i beskæftigelse. Der er forskel på, om borgerne kun bor i kommunen, eller om de både bor og arbejder der. Det gør en forskel om kommunen har uddannelsesinstitutioner, et sygehus eller en havn. Om kommunen er geografisk stor eller lille. Det betyder noget, om fremtiden tegner til vækst eller afvikling. Om borgerne er veluddannede eller ufaglærte. Om de er sunde supermotionister eller om mange bøvl med svær overvægt. Om de unge flytter til eller fra kommunen? Og om de ældre er i overtal, eller børnefamilierne strømmer til?

Kommunerne har indrettet sig forskelligt, fordi de *er* forskellige. De har en lokal identitet, som afspejler de særlige kendetegn og vilkår, der er i netop den kommune.

Mange kommuner oplever i disse år voldsomme ændringer i de ellers velkendte strukturer og mønstre. Det gælder fx til- og fraflytningsmønstre og erhvervsstrukturen. Nogle oplever en vækst, de næsten ikke kan følge med i, mens andre oplever, at de skal ”genopfinde” sig selv på grund af faldende vækst eller massiv fraflytning. Uanset udviklingsperspektiv, er den politiske opgave at stille sig i spidsen for den lokale udvikling: At finde ind til kernen i den lokale identitet, definere de stedbundne potentialer og formulere retningen for, hvad kommunen skal leve af og kendetegnes ved. Det er en vigtig kommunalpolitisk opgave at udstikke retningen for den lokale vækst og udvikling og skabe en tydelig profil for kommunen forankret i den lokale identitet.

Tiden til politik skal bruges på det rigtige

Det kommunalpolitiske arbejde udfordres og er i forandring. Det er en udvikling, der blev forstærket af kommunalreformen. Med reformen blev kommunerne større og flere opgaver blev kommunale. Nogle opgaver er blevet mere komplekse, og samspillet med både borgerne og med en større og fagligt stærkere forvaltning satte en ny dagsorden. Tiden til politisk er en mangelvare. Det betyder, at der skal prioriteres, og at det er blevet endnu vigtigere, at tiden til politik bruges på det rigtige.

I de lokale debatter om fremtidens kommunestyre har rammerne og vilkårene for det kommunalpolitiske arbejde været et centralt tema. Et tema, som mange af de deltagende politikere efterlyser opmærksomhed på.

Lokalt kan debatten om dén udfordring fx sætte fokus på:

- Rammerne for det politiske arbejde: Mødernes placering og forventningsafstemning i forhold til, hvad man som kommunalbestyrelsesmedlem deltager i og ikke deltager i m.v.
- Arbejds- og mødeformer: Samspillet mellem udvalg og kommunalbestyrelse, brugen af ad hoc udvalg, dialogen med borgere og samarbejdsparter, samspillet mellem politikere og forvaltning, faglig bistand og herunder grundlaget for det politiske arbejde: Er det de rigtige sager, der er på dagsordenen, hvordan er adgangen til ny viden og inspiration m.v.